

Плахотнік О. В.*

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ

У статті неперервна освіта розглядається як основа професійної компетентності та конкурентоспроможності фахівців, оскільки її мета полягає у зміцненні здатності людини адаптуватися до перетворень в економіці, професійному житті, культурі та суспільстві.

Безперервна освіта є характерною рисою інформаційного суспільства. Вона мислиться як поетапний і довічний процес, що забезпечує постійне поповнення і розширення знань у людей різного віку. Мета неперервної освіти полягає у зміцненні здатності людини адаптуватися до перетворень в економіці, професійному житті, культурі та суспільстві. І не дивно, що старовинне прислів'я «вік живи – вік учись» знайшло новий сенс.

Реалії ХХІ ст. стають вирішальним фактором істотної модернізації освітньої системи, сенс якої полягає в інтеграції вітчизняної та європейської систем освіти. Швидко мінливі звичні моделі роботи і життєвого укладу, прагнення і бажання України знаходитись в Європейському співтоваристві зумовили адаптацію освіти до сучасних економічних і політичних реалій і диктують необхідність постійного оновлення знань, навичок і вмій з метою професійної конкурентоспроможності. У цьому контексті провідною тенденцією в освітній системі стає активізація і розвиток ідеї неперервної освіти, освіти впродовж усього життя, (іноді званого перманентним, триваючим), тобто «Life-long learning». Ідея неперервної освіти тісно пов'язана з андрагогікою. Відомо, що поняття андрагогіки, як і ідея неперервної освіти, не є новим. Виникнувши в 70-х рр. ХХ ст. В умовах зростаючої ролі освіти дорослих, андрагогіка стала окремим розділом педагогіки, який розкриває завдання, розвиває принципи, розробляє теорію і технології навчання дорослих, які володіють певним життєвим і професійним досвідом, власними амбіціями і досягненнями, а також високим рівнем мотивації до отримання нових знань [3]. У документах міжнародних конференцій і самітів з освіти дорослих, що відбулися в Гамбурзі (1997), Лісабоні (2000), Москві (2003, 2004), Санкт-Петербурзі (2005, 2007, 2009), Києві (2008, 2009, 2012), підкреслюється, що освіта дорослих стає більше ніж правом, бо вона є ключем до ХХІ ст., а неперервна освіта визначається як всебічна навчальна діяльність, здійснювана на постійній основі з метою поліпшення знань, навичок і професійної компетентності, при цьому акцентується ідея на тому, що неперервна освіта має стати головною політичною програмою громадянського су-

* © Плахотнік О. В.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

спільства, соціальної єдності та зайнятості.

Андрагогічна модель і андрагогічні принципи навчання знаходять відображення в дослідженнях учених-педагогів останніх років. Ознайомлення з науково-педагогічною літературою останнього десятиліття переконує в тому, що в сучасній андрагогії є необхідна сукупність знань для вирішення проблем навчання дорослих у контексті неперервної освіти, і вона робить впевнені кроки у своєму пошуку відповіді на питання: як ефективно навчати дорослих, щоб сприяти їх прагненню до досягнення свого професійного акме. Наукове товариство андрагогів в Україні перебуває в інтенсивному творчому пошуку; вивчається і узагальнюється досвід розвитку андрагогіки в Україні і за кордоном, систематизуються її діючі форми і технології [1; 4].

Андрагогічні моделі і принципи навчання розробляються і в близькому зарубіжжі – Узбекистані, Казахстані, Киргизстані та ін. В умовах загального інтересу до ідеї неперервної освіти і андрагогіки все помітніше відбуваються зміни в дидактичній моделі зі зміщенням центрації з особистості викладача на особистість учня. Нова парадигма навчання базується на принципово новому ставленні до студента – особистісно орієнтованому. Неперервна освіта і андрагогіка набувають якісно нового значення. Неперервна освіта визнається об'єктивною необхідністю, обумовленою глобалізацією ринку освітніх послуг, висококваліфікованою праці та міжнародної професійної конкурентоспроможності. За цих умов реалізація андрагогічного підходу, орієнтованого на потреби та особливості дорослих, які навчаються в системі неперервної освіти забезпечується і підтримується високою мотивацією до вдосконалення знань і само-реалізації, пріоритетом якості знань над кількістю. Суть неперервної освіти – засіб і умова розвитку професіоналізму за рахунок стійкості та тривалості освітнього процесу, з урахуванням мінливості і мобільності професійної сфери. Освіта ж дорослих розглядається як цілісне багатофункціональне явище, що розвивається в житті суспільства. Це – навчання, у ході якого дорослі учні розвивають свої здібності і/або покращують свої професійні навички. Це – навчання для досягнення певного освітнього рівня, навчання, пов'язане з трудовою діяльністю, навчання за вільним вибором. У досліджуваному досвіді андрагогічні принципи навчання в умовах неперервної освіти в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка реалізуються при вивченні курсу «Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу», розрахованого на аспірантів першого року навчання. У контексті вдосконалення професійної підготовки курс розрахований на 90 годин (8 годин лекцій, 10 годин – семінарські заняття і 72 години на практичну індивідуально-проектну діяльність). Курс призначений для формування основ педагогічної культури в дорослих, які навчаються з різних

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

спеціальностей, з урахуванням їхніх потреб в додаткових педагогічних знаннях. Навряд чи потрібно заперечувати тезу, що викладання будь-якої дисципліни – тонке мистецтво, складна сфера людської діяльності, де тільки відмінне володіння змістом предмета саме по собі ще не гарантує успіху. Практика все частіше підтверджує, що кваліфікований викладач будь-якої спеціальності повинен не тільки глибоко знати свою галузь науки, а й бути залученим до таїнств педагогічної майстерності. В освітніх колах все більше знаходить підтримку і втілення концепції навчання, заснованої на інтеграції двох компонент – наукової, яка зосереджена на фундаментальному вивченні спеціальної галузі знань, і педагогічної, яка забезпечує освоєння і засвоєння мистецтва навчання, розкриває сутнісні характеристики структурно-змістовних елементів навчання. Якісне навчання, як відомо, забезпечується висококваліфікованими викладачами, які володіють глибокою науковою компетентністю й педагогічною майстерністю, мають фундаментальну теоретичну освіту з предметної галузі знань і високий рівень професійно-педагогічної підготовки. Іншими словами, це – професійна компетентність і дидактична культура. У цьому досвіді формування педагогічної компоненти навчального процесу орієнтований на реалізацію основного завдання: формування дидактичної культури з урахуванням андрагогічних принципів в умовах неперервної освіти. Використовувана андрагогічна модель навчання включає наступні параметри, що сприяють особистісно-професійному розвитку і саморозвитку фахівця: 1. Курс побудований на основі особистісно-діяльнісного підходу з виділенням системності і процесуальності в якості базових підстав для аналізу педагогічних ситуацій і педагогічних теорій. 2. Провідне завдання курсу – засвоєння аспірантами основ педагогічних знань і формування дидактичної культури для ефективного управління освітнім процесом. 3. Відбір навчального матеріалу обумовлений професійним і життєвим досвідом аспірантів, що сприяє більш глибокому усвідомленню осмисленню досліджуваних ними проблем. 4. Змістова структура курсу базується на принципі науковості, практикоорієнтованості. 5. Зміст курсу структуровано за принципом дотримання системності у всіх складових. 6. Інтерпретація навчального курсу представлена двома частинами, які відображають послідовність вивчення теоретичної та практичної тематики: сутність професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу; організація професійно-педагогічної діяльності викладача; структура професійно-педагогічної діяльності викладача вузу; організація наукової діяльності науково-педагогічного працівника [2].

У кожній темі запрограмована його понятійна база, що включає ключові поняття, перелік яких підпорядкований формуванню педагогічних навичок і вмінь, форми контролю та оцінки успішності засвоєння знань. 7. Співвідношення теоре-

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

тичної та практичної частин оптимально регламентує діяльність аспірантів і викладача. 8. Процес освоєння курсу здійснюється з використанням методу проблемного викладу, орієнтованого на формування професійного мислення в пошуку самостійного вирішення проблемного питання або проблемної педагогічної ситуації. 9. Навчання має характер співробітництва, що проявляється, насамперед, у спільному проектуванні педагогічних ситуацій, спільному аналізі умов і закономірностей їх успішного вирішення. 10. Дотримання пріоритетної ролі аспірантів орієнтоване на їх самостійну навчальну діяльність і контекстність навчання. 11. Варіативність форм контролю (тестові завдання, аналіз ключових понять курсу, написання реферату або доповіді з проблемного питання і т.д.) адекватна сформульованим завданням, цілям і умовам навчання.

Таким чином, аналіз досвіду дозволяє зробити наступні висновки: формування педагогічної компоненти з урахуванням принципу андрагогічного підходу в умовах ВНЗ може сприяти підвищенню якості неперервної освіти дорослих; ефективність такого освітнього процесу може бути забезпечена єдністю андрагогічного і контекстного підходів, єдністю, орієнтованою на потреби та особливості дорослих, які навчаються, на контекст їхньої професійної діяльності.

Для подальшого вдосконалення процесу навчання очевидна необхідність: а) розробки ефективного інструментарію для вимірювання продуктивності андрагогічної моделі навчання; б) написання навчально-методичного посібника з формування професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах неперервної освіти, що дозволить позначити нові об'єкти і напрямки педагогічних досліджень; намітити потенційні джерела формування міждисциплінарної методологічної бази з урахуванням розвитку сучасної філософії, психології, культурології, економіки, теорії інформації; запропонувати методи дослідження, адекватні мінливій природі сучасного освітнього простору.

Література:

1. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Вип. 1. – С. 13–15.
2. Професійно-педагогічна компетентність викладача ВНЗ: методичні рекомендації аспірантам першого року навчання / укл. Марушкевич А. А., Плахотнік О. В., Спіцин Є. С. – К. : Інфодрук, 2015. – 22 с.
3. Плахотнік О. В. Акмеологія як умова підвищення якості освіти у вищій школі / О. В. Плахотнік, Н. М. Ханіна // Наукові записки НДУ. Серія: Психолого-педагогічні науки : зб. наук. пр. – Ніжин, 2014. – № 5. – С. 94–98.
4. Непрерывное образование как важнейший институт обеспечения безопасности страны / О. В. Плахотник // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития»: материалы международной конференции (10-11 октября 2014 г., г. Астана). – Астана, 2014. – і том. – С. 115–117.